

Begravenissen.

De huidige algemene begraafplaats van Stavoren werd na de sloop van de oude Nicolaaskerk uitgebreid. De omvang van het oude kerkhof is ongeveer te benaderen door de oudste kadastrale kaart van rond 1830 te vergelijken met de vogelvluchtkaarten die in de 17^e eeuw zijn gemaakt. In de 16^e eeuw stonden langs de achterzijde van het kerkhof aan de Achterdelft nog enkele huizen. In het kerkhof werden onder meer armen en niet gereformeerden. Napoleon verbood de kerkbegravenissen in 1804. Na de inval van de Fransen werd ook op 19 maart 1808 in de Lage landen het begraven in de kerk officieel verboden. Maar het oude gebruik bleek zo sterk geworteld in de eigen uitvaartcultuur dat het besluit na het vertrek van de Fransen in 1813 direct weer ongedaan gemaakt werd. Pas op 20 augustus 1827 vaardigde koning Willem I opnieuw een verbod uit. Het is niet bekend wie als laatste in de Nicolaaskerk is begraven. De grafstenen die na de sloop van de oude Nicolaaskerk in 1860 buiten de muren van het huidige kerkgebouw kwamen te liggen werden oneerbiedig opgeruimd op enkele stenen na. De stenen die zich nog in de huidige kerk bevinden zijn enkele jaren geleden in kaart gebracht en de lijst met opschriften is overgedragen aan Tresoir te Leeuwarden. De opschriften zijn in 2007 verwerkt in het boek "Friezen uit vroeger eeuwen, Opschriften uit Friesland 1280-1811". Over de geschiedenis van de kerken in Stavoren is in 2005 een boekje geschreven door G. Eenling: "Geschiedenis van de Nicolaaskerk te Stavoren".

Volgens oud gebruik werden graven in de kerk nooit geruimd; de doden genoten een "eeuwige rust". Dit betekende dat de kerkvloer na verloop van tijd overvol raakte met graven. Kerk en staat waren in de 17^e eeuw nog nauw met elkaar verbonden en dus besloten burgemeesteren, raad en gezworen gemeentsluiden der stede Stavoren op 7 februari 1632 dat de kerkvloer opgehoogd moest worden. Nog niet bekend was met welke hoogte. Dit zou naderhand naar bevinding van de heren worden vastgesteld. Het ophogen moest bekostigd worden door hen die de graven "aengaen ende becrodighen". Het besluit werd ondertekend door Douwe Hendricks, Reiner Everts en Florijs Hannes. Uit de resolutieboeken blijkt overigens wel dat men de doodkisten en grafstenen soms uit ruimtegebrek weghaalde en verving door nieuwe of kleinere stenen.

Het was ook nodig tarieven vast te stellen voor de "Graeffmaecker".

Voor graven in de kerk:

1. Voor personen van 18 jaar en ouder voor een enkel graf met een kleine steen: voor het openen, graven, toeleggen en vloeren: 2 car. gld.;
2. Voor eenzelfde graf maar dan twee diep: 2 car. gld. en 10 stuivers;
3. Als er een schrijn of doodvat bijkwam: 3 gld. en 10 stuivers;
4. Voor het maken van een enkel graf waarop al een steen van twee graven ligt: 3 car. gld.;
5. Als eenzelfde graf twee diep gemaakt moest worden: 3 gld. en 10 stuivers;
6. Als gelijktijdig een doodvat of schrijn uit het graf gehaald werd: 4 car. gld.;
7. Verder van alle grotere stenen "naar advenant";
8. Voor een graf voor personen van 8 tot 18 jaar, één diep en afgedekt met een steen: 30 stuivers;
9. Voor eenzelfde graf maar dan twee diep: 36 stuivers;
10. Als er gelijktijdig een doodvat of schrijn uit het graf gehaald werd: 2 gulden en 10 stuivers;
11. Verder van grotere stenen van graven naar advenant, zoals bij de oude "doden verhaelt staet";
12. Voor een jong kind tot 8 jaar, voor een graf met een steen: 20 stuivers;

13. Voor eenzelfde graf, twee diep, waar al een grote steen op ligt: 30 stuivers;

De doodgraver zal de graven in de kerk voor eigen kosten toelagen en vloeren, waarbij hij de grote stenen voorzichtig moet behandelen zodat ze niet “gerampeert noch beschadigt” worden op straffe van het verbeuren van zijn verdiende loon. Het dichten van de vloer moet hij binnen drie dagen na de begrafenis “perfectelijk” uitvoeren. Is hij te laat dan krijgt hij voor elke dag dat hij te laat is met vloeren een boete van 1 car. gld. Deze boete komt overigens wel ten goede van de armen.

Verder wordt besloten dat van nu af aan op zondag of heilige dagen of wanneer na de middag gepreekt wordt, vóór drie uur, geen begrafenis mogen plaatsvinden. De doodgraver wordt gehouden zich daaraan te houden en dit te regelen.

Voor graven buiten de kerk op het kerkhof:

1. Voor een nieuw graf van een oud persoon: 20 stuivers en voor twee graven: 25 stuivers;
2. Bij eenzelfde graf waar gelijktijdig een kist of doodvat eruit gehaald wordt: 30 stuivers;
3. Voor een graf voor een persoon van 8 tot 18 jaar voor een enkel graf: 12 stuivers;
4. Voor eenzelfde graf maar dan twee diep: 50 stuivers;
5. Voor eenzelfde graf als gelijktijdig een kist uitgehaald wordt: 20 stuivers;
6. Voor het graf van een kind tot 8 jaar: 8 stuivers;

Het besluit over deze tarieven en spelregels wordt op 5 januari 1636 ondertekend door Douwe Sijmons, Douwe Douwes, Laes Heeres en Olfert Heeresz.

Op huijden dato als voren hebben burgemrs mitsgaders de vroetschap binnen Stavoren op den raethuijse der voorschr. stede vergadert wesende, hebben goet gevonden dat van nu voortaan de gerechticheijt van't beluijden der doden ontfanghen en genoten sullen werden bij de kerckvoogden voor die tijt daertoe gestelt. Dien oock gehouden sullen wesen alle jaeren praesijs tot vermaninghe van burgemrs ende vroetschap reckerkinghe te doen en de school van het luijdgelt betaelen. alle vaendeljaeren onder genoechsamen quitantie, dien de karckvoogden in reckerkingh van uitgaev gevalideert sal worden. Actum op den raethuijse der voorschr. Gedaen ut supra. Bij ons

Agge Sytties
1635

Reiner Evertsz
1635

Hendrick Frijdach

A. W. (Allert Wynckes)

Later zijn de reglementen aangepast.

1. Alleen de doodgraver mag een graf maken.
2. Wie iemand wil laten begraven, moet de doodgraver daar een dag van te voren van in kennis stellen, zodat hij een graf kan maken. Als het graf dan niet klaar is, krijgt de doodgraver een boete van 3 Car. gulden, die bestemd is voor de armen.
3. De doodgraver mag geen doden in "Onregte graven setten". Hij mag een graf pas openen als hij zeker weet, dat de aangever daar her recht toe heeft.
4. Als het grafregister op orde is, moet hij eerst bij de houder van het kerkeboek informeren.
5. Hij mag zonder toestemming van de eigenaar geen kisten breken of in stukken slaan.
6. Hij moet, 's morgens op de dag van de begrafenis, tijdig een baar voor het sterfhuis bezorgen.

7. Hij moet toezicht op de baren - zowel stadsbaren als gildebaren - houden en defecten melden.
8. In de kerk moet hij de stoelen opruimen en weer plaatsen. Voor banken, die hij niet alleen kan "beredden", mag hij een timmerman vragen.
9. Hij moet de graven in de kerk vlak en slecht houden. Hij moet het nodige zand zelf betalen.
10. Hij moet het gevloerde kerkhof ook effen en egaal houden en hij moet het voetpad het hele jaar wieden en schoonhouden.
11. Hij moet het groene kerkhof ook vlak houden en 2 keer per jaar maaien. Er mag geen vee op lopen.
12. Hij moet de goot achter de kerk open maken tot een bekwame waterlossing.
13. Hij moet bij alle preekbeurten de klokken in het tweede geluid helpen luiden en
14. in de kerk op het orgel de puisters treden. Hiervoor krijgt hij 10 Car. gulden van de stad.
15. Hij moet de regering respect en ontzag bewijzen.
16. Salaris (zie hierna):

Voor het ligten van een enkele steen:		<i>f</i> 1,10, -
,,,,, dubbele steen		<i>f</i> 2,10, -
een steen voor 3 graven		<i>f</i> 3, - , -
Voor het maken van een graf,	1 diep	<i>f</i> 3, -
	2 diep	<i>f</i> 5
	en 3 diep	<i>f</i> 7.
Het maken van een graf onder de Magistraats-, Vroedschaps-, Officiersbank of in het Vierkant kost		<i>f</i> 1 meer.
Voor iedere kist die geligt moet worden mag hij afrekenen		<i>f</i> 1
Voor de graven van kinders boven het steen ligten:		
Een kind onder de arm gedragen		<i>f</i> 1,10 , -
Met kleine baar		<i>f</i> 2,10 , -
Voor het ligten van kinderkisten		<i>f</i> -,10 , -
Op het gevloerde kerkhof:		
Voor het graf van een oude dode		<i>f</i> 2
Voor een oude dode 2 diep		<i>f</i> 3.
Een kind onder de arm gedragen		<i>f</i> 0, 15 , -
Met kleine baren		<i>f</i> 1 , - , -
Op het groene kerkhof:		
Een oude dode:	1 diep	<i>f</i> 1,
	2 diep	<i>f</i> 2
	en 3 diep	<i>f</i> 2,10 , -
Een kind onder de arm		<i>f</i> - ,10, -
en een kleine baar		<i>f</i> - ,12, -.
Het ligten van kisten op beide kerkhoven kost de helft van het ligten in de kerk.		
Voor het graf van een drenkeldode mag de doodgraver rekenen		<i>f</i> 1
en van een arme dood		<i>f</i> 1,4, -